

Geachte heer Visser,

U opent uw artikel in de Trouw van 2 mei j.l. met de volgende alinea's:

“Elke Nederlander zal straks een eigen pensioenpot hebben. En een eigen potje betekent eigen geld. Het pensioen wordt zo een stuk persoonlijker en minder abstract dan nu. Dat maakt andere emoties los”.

“Welk pensioenstelsel er straks ook komt, dat elke Nederlander straks een eigen potje met geld heeft lijkt wel vast te staan. Het grootste pensioenfonds van Nederland, het ABP, experimenteert al met een eigen pensioenrekening”.

Daarmee wordt de toon gezet voor het verdere betoog, dat vooral gaat over de vraag hoe een boodschap overkomt en hoe je - dankzij de kennis vanuit de neuropsychologie - een boodschap zo kan 'verpakken' dat de doelgroep bereikt wordt en erin gelooft.

Daar bestaat sinds 2008 een term voor: **Nudging**; *“een omstreden gedragspsychologische motivatietechniek waarbij mensen op een positieve manier worden gestimuleerd om zich op een door de overheid gewenste wijze te gedragen”*. (Zie het boek **Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth, and Happiness** van de wetenschappers Richard Thaler en Cass R. Sunstein).

Het is niet aanbevelenswaardig om in de discussie over pensioenzaken vage termen te gaan hanteren. De rechthebbenden willen een zo groot mogelijke duidelijkheid over het pensioenbedrag dat hen te wachten staat. Dat is al moeilijk genoeg. Een optimaal resultaat wordt bereikt met een zorgvuldig beleggingsbeleid en een goed toezicht op de fondsen en de verzekeringsmaatschappijen. Het gaat hier om een zaak van levensbelang en daarbij zijn alleen feiten en cijfers van belang. Dat zou een redactie Economie zich moeten realiseren.

Ook zou de redactie Economie zich eens moeten afvragen wie belang heeft bij de invoering van individuele pensioenpotjes. Breng dat verhaal eens helder over het voetlicht; daarmee voldoet u aan uw motto: **Trouw “de verdieping”**, en maakt u uw lezers pensioen-wijzer.

Het is zeer de vraag of die eigen pensioenpot er zal komen. Serieuze deskundigen beschouwen de invoering van die individuele pensioenspotten als een horror scenario.

In mijn weerwoord op uw artikel heb ik uiteengezet welke fundamenteel juridische verschillen er bestaan tussen (collectieve) pensioenregelingen, ondergebracht bij pensioenfondsen, en (individuele) beschikbare premieregelingen, uitgevoerd door verzekeraars.

Ik probeer niet in herhaling te vervallen, maar wil u in het kort wijzen op het volgende:

De pensioenovereenkomst (Pensioenwet 2016, art. 10) houdt in:

- a.een uitkeringsovereenkomst;
- b.een kapitaalovereenkomst; of
- c.een premieovereenkomst.

Bij een **uitkeringsovereenkomst** heeft de deelnemer/gepensioneerde een vordering op de uitvoerder (het pensioenfonds) terzake van **een periodieke uitkering** voor de rest van zijn leven. De uitkeringsovereenkomst is feitelijk de bestaansreden voor pensioenfondsen (art.1 Pw: *“uitkeringsovereenkomst: een pensioenovereenkomst inzake een vastgestelde pensioenuitkering”*) .

Bij een **kapitaalovereenkomst of een premieovereenkomst** wordt het kapitaal, voortvloeiend uit de beschikbaar gestelde premies, uiterlijk op de pensioendatum omgezet in **een vastgestelde uitkering** (een lump sum). Ook kan het kapitaal vanaf de pensioendatum geheel of gedeeltelijk worden gebruikt voor de financiering van een variabele uitkering. **Daarbij dient de ontvanger nog wel de duur van die uitkering overeen te komen**. De periodiek uitkering die dan volgt (vroeger noemden we dat de lijfrente) is afhankelijk van de rentestand op moment dat het kapitaal beschikbaar komt en van de duur van de uitkeringen. Wij typeren een dergelijk pensioen als woekerpensioen. De 'genieters' van dit soort regelingen vormen de geluk- en pechgeneraties.

De opgebouwde - en gekwantificeerde - pensioenaanspraak in een collectief fonds in een bepaald jaar is het individuele eigendom van de deelnemer volgens de HR (in 2012). Echter: de beschikkingsbevoegdheid daarover is er niet of zeer beperkt.

Maar dat geldt eveneens voor de persoonlijke pensioenpot op naam in een collectief fonds (waar het ABP naar toe wil) die ook een afgescheiden en gekwantificeerde aanspraak is op het pensioenvermogen van het pensioenfonds.

Feitelijk is er dus geen verschil, alleen optisch bedrog.

Wel een verschil is, dat het eerste type pensioen een **sociale regeling** is en het tweede **een individueel financieel product**, dat vatbaar is voor beslag, en dat als eigen vermogen geldt voor subsidieregelingen e.d. Dat willen we toch niet?

Ook heb ik uitgelegd dat onze politici - D'66 voorop, gevolgd door de VVD en Groenlinks - met betrekking tot het pensioendossier een verborgen (nou ja, zo verborgen is hij nu ook weer niet) agenda erop nahouden. Zij willen de verzekeraars uit hun benarde financiële situatie redden door het huidige pensioenstelsel de nek om te draaien.

Hierin worden politici gesteund door een zware lobby van het Verbond van Verzekeraars. Als rookgordijn hanteren politici en verzekeraars '**het kwaad van de doorsneepremie**' waarmee zij het sprookje verkondigen dat jongere werknemers de ouderen (en gepensioneerden) subsidiëren.

Dit sprookje gaat er - net als het verhaal van de Rattenvanger van Hameln - als zoete koek in bij zowel de mainstream media (die vrijwel geen eigen onderzoek naar de feiten hebben gedaan en nog steeds niet doen) en bij de bevolking, voor wie het pensioenverhaal een ver-van-mijn-bed-verhaal is.

Wie hebben belang en voordeel bij de invoering van een individueel pensioenstelsel?

Om meteen met de deur in huis te vallen: dat zijn verzekeraars en werkgevers - met de overheid als grootste werkgever voorop.

Rol en belang van de verzekeraars

1. Verzekeraars verkopen vrijwel geen "leven"-producten meer dankzij hun geknoei met de woekerpolissen. Schadeverzekeringen is al jaren een financieel drama. Kortom: onze verzekeraars zijn nauwelijks nog solvabel. Het is niet voor niets dat Delta Lloyd is ingelijfd door Nationale Nederlanden.
2. Vivat (het vroegere SNS Reaal) is voor een symbolisch bedrag door het Chinese Anbang gekocht van de Staat. Dat is niet omdat de heer Anbang het leuk vindt om in Amsterdam een biertje te drinken. Het vooruitzicht dat de pensioenmarkt voor verzekeraars wordt geopend door wetgeving van het kabinet Rutte (invoering van het APF per 1 januari 2016) was voor Anbang de doorslaggevende reden voor de koop van Vivat (voor €1!!). En zie: Delta Lloyd en Achmea waren er als de kippen bij om een APF op te richten.
3. Jaarlijks stroomt ca. €31 mrd. aan pensioenpremies naar de pensioenfondsen. Logisch dat - via de constructie van het APF verzekeraars een flink deel van die premiestroom naar hun kassen willen leiden.
4. Beschikbare premieregelingen verlossen werkgevers van het laatste stukje financiële zorgplicht tegenover hun werknemers. Alle risico's (beleggingen, langer leven etc.) worden nl. bij die werknemers gelegd. En de pensioenlasten worden veelal lager voor de werkgevers.
5. De Staat, als grootste werkgever, heeft dan ook een groot belang bij de invoering van individuele pensioenspotten.

Minister Dijsselbloem heeft enkele jaren geleden te kennen gegeven dat wat hem betreft verzekeraars niet zullen worden gered door de belastingbetalers. Even raden door wie dan wel. Juist; door de gepensioneerden en door de werkenden die pensioen opbouwen, want de grootste pakketten aandelen van verzekeraars zitten bij de pensioenfondsen (institutionele beleggers).

Zie ook <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/07/14/ook-de-verzekeraar-kan-omvallen-en-dan-3229289-a1511553>, een uitstekend artikel dat helaas geruisloos van tafel verdween.

Rol en belang van de overheid

Op de achtergrond van het pensioendebat speelt de overheid een dubieuze - om niet te zeggen: een kwalijke - rol.

In 2014 is door de Tweede Kamer het wetsvoorstel voor een aangepast financieel toetsingskader pensioenfondsen (nFTK) aangenomen. Deze wet verplicht de pensioenfondsen om **voor de berekening van de pensioenverplichtingen** de zgn. **risicovrije rentevoet** te hanteren.

Die zgn. risicovrije rente is een volstrekt **virtuele rente**, afgeleid van interbancaire swaps; dus op handel in financiële producten (meestal cash positions) tussen banken. Pensioenfondsen handelen niet, en zeker niet op de “swap-markten”; zij zijn (zeer) lange-termijn beleggers in aandelen en in triple-A obligaties. Daarom slaat die risicovrije rentevoet als rekeneenheid voor de waardering van de pensioenverplichtingen nergens op.

Voor DNB, de bedenker van de risicovrije rentevoet als waarderingsgrondslag, gold als achterliggende gedachte, dat de pensioentoezeggingen **onvoorwaardelijk** zijn.

Echter: de Pensioen- en Spaarfondsen Wet (PSW), als voorloper van de Pensioenwet, kende ook al de mogelijkheid van het korten van pensioenen (art. 7, lid 1, onderdeel i), al was die mogelijkheid van korten indirect omschreven. Met andere woorden: de vlieger van DNB gaat niet op.

Daarnaast wordt **voor de berekening van de kostendekkende pensioenpremie een andere rentevoet** gehanteerd dan voor de berekening van de pensioenverplichtingen. De rentevoet waarmee de pensioenpremie worden berekend, is gebaseerd op **het te verwachten rendement op beleggingen**, terwijl voor de discontering van de verplichtingen gerekend moet worden met de risicovrije rentevoet. Voor het verschil draaien de gepensioneerden op, want door de rekenrente terreur dalen de dekkingsgraden tot (ver) onder de 100%, zijn indexaties niet mogelijk en zijn kortingen op pensioenuitkeringen niet uitgesloten.

Overigens: ook de werkenden die pensioen opbouwen, worden door deze wijze van rekenen geschaad, want door te laag vastgestelde pensioenpremies bouwen zij minder pensioen op. De werkenden hebben hier nauwelijks weet van; pas bij ingang van de pensioengerechtigde leeftijd - dus: te laat - zullen ze merken wat het huidige kabinetsbeleid voor hen heeft betekend. Après nous le déluge, nietwaar?

De wet nFTK die deze praktijken mogelijk maakt, moest nog wel door de Eerste Kamer worden aangenomen. Daar dreigde echter een afstemming van het wetsvoorstel. Dankzij aantoonbare chantagepraktijken in de Eerste Kamer (zie bijlage; een zgn. non-paper vanuit het min. van SZW) is de wet nFTK in december 2014 aangenomen. Dit leverde de overheid in 2015 een besparing aan af te dragen pensioenpremies op van € 2 mrd.! Zie hier **de wetgever die zijn belangen als werkgever heeft geregeld**.

Effecten van verschillende rekenrentes voor verschillende doelen

Door pensioenfondsen worden sinds 2007 geen kostendekkende premies in rekening gebracht. Dit komt doordat sindsdien *premiedemping* wordt toegestaan. Door het ministerie van SZW is berekend dat tussen 2015 en 2020 het premietekort, daar hieruit voortvloeit, naar ruim €71 mrd. oploopt. Dit tekort komt voor rekening van de gepensioneerden. Je kunt het ook zien als de subsidiëring door gepensioneerden van de jongeren/werkenden. Dat is dus en geheel ander verhaal dan verzekeraars ons willen doen geloven als zij het over de doorsneepremie hebben.

Conclusie:

De werkgevers, overheid en de verzekeraars hebben op het gebied van de pensioenen parallelle belangen.

De overheid - als grootste werkgever - heeft een groot belang bij lage(re) en beheersbare pensioenpremies. Door het stelsel van collectief pensioen opbouwen bij pensioenfondsen te vervangen door beschikbare premieregelingen bereiken werkgevers deze doelstelling.

Via wetgeving (daar heb je de overheid voor nodig) is met de invoering van de wet nFTK de eerste hobbel genomen.

Hoe krijg je de ‘mensen in het land’ zover, dat ze staan te juichen bij de beloftes en zegeningen van individuele pensioenpotjes?

Daartoe worden de laatste jaren tal van rookgordijnen opgetrokken, waarvan de doorsneepremie het meest in het oog springt. Die doorsneepremie zou ertoe leiden dat jongere werknemers de oudere en de gepensioneerden zouden subsidiëren. Aantoonbaar is, dat dit verhaal sinds 2007 niet klopt.

Wie zitten hier achter?

Kijk naar de lobby's die het huidige pensioenstelsel ten grave hopen te dragen. Te denken valt aan het Verbond van Verzekeraars, Netspar (het kennisnetwerk universiteiten voor pensioen en

oudedagvoorziening, gefinancierd door o.a. verzekeraars, Cardano en 4 ministeries), en een kring van oud-topambtenaren.

Laatstgenoemden zitten op cruciale plekken bij adviesorganen van de regering, zoals DNB (Klaas Knot), het CPB (Laura van Geest, kroonlid SER en voormalig topambtenaar bij Financiën), de SER en in de Tweede Kamer, zoals Steven van Weyenberg (D'66), oud-topambtenaar bij Sociale Zaken en Werkgelegenheid) en Wouter Koolmees (D'66, oud-topambtenaar bij Financiën).

Deze partijen willen het huidige, op solidariteit en risicodeling gebaseerde pensioenstelsel onder valse voorwendselen vervangen door een soort nationale pensioenplicht - naar analogie van de zorgverzekering - op individuele basis, uit te voeren door "de markt", lees: de verzekeraars.

Het Verbond van Verzekeraars pleit steeds voor een gelijk speelveld voor verzekeraars en pensioenfondsen. Die oproep klinkt heel valide maar is uiterst vilein. Want een pensioenopbouw bij een verzekeraar op basis van een beschikbare premieregeling is - zoals eerder vermeld - een financieel product.

De pensioenopbouw op basis van de uitkeringsovereenkomst bij een pensioenfonds (collectieve pensioenregeling) daarentegen is een sociale regeling die tot stand komt via het arbeidsvoorwaardenoverleg tussen werkgever en organisaties van werknemers (de bonden); het is uitgesteld loon! Daarom ook zijn de niet-commerciële pensioenfondsen vrijgesteld van belasting over hun beleggingsresultaten.

Bij een gelijk speelveld voor verzekeraars en niet-commerciële pensioenfondsen zouden de laatsten dan ook belasting over hun winsten moeten gaan betalen, wat uiteraard ten koste gaat van de pensioenuitkeringen (= loon voor later).

Dankzij het feit dat bij de pensioenfondsen sprake is van de uitvoering van een sociale regeling, geldt voor de hen een Europese vrijstelling voor concurrentie met commerciële pensioenuitvoerders (i.c. de verzekeraars). Ook vallen Nederlandse pensioenfondsen niet onder financieel toezicht vanuit de EU.

Tot slot enkele cijfers

- De jaarlijkse premieopbrengsten bij pensioenfondsen bedraagt ca. € 31 mrd. (cijfers jaarstaat 2014 en 2015 DNB).
- Op beleggingen realiseren de pensioenfondsen netto ca. 5% rendement; over een pensioenpot van thans ca. € 1.400 mrd. betekent dit € 70 mrd.
- Rond 2020 verwachten deskundigen de grootste stroom pensioenuitkeringen (het is de piek van de babyboom-generatie); dan zal naar verwachting de pensioenuitkeringen uitkomen op ca. € 42 mrd.

Ingaande stroom: ca. € 100 mrd.; uitgaande stroom ca. € 42 mrd.; aangroei van de VPV (pensioenreserves): ca. € 58 mrd. Jaarlijks!

Met andere woorden: zolang de inkomende kasstroom groter blijft dan de uitgaande (en dat kan redelijkerwijs worden verwacht voor de komende 50 jaar) zullen de toegezegde pensioenen gewoon kunnen worden betaald en veelal met indexatie.

En dan toch angsten inboezemen met kortingen?? Het geld klotst niet tegen de plinten, maar eerder tegen het plafond.

Met vriendelijke groet,

Harry Bollema

05-05-2017